

У студентському віці спостерігається більш інтенсивне прагнення до свідомої діяльності. Можна спостерігати, що студенти хочуть знати не лише найближчі і віддалені цілі навчання, але, з якою метою викладач використовує будь-який конкретний методичний прийом, а також найбільш раціональні способи оволодіння іноземною мовою, що спонукає до пошуку нових навчальних технологій.

В умовах навчання у студентів формуються специфічні особливості усвідомлення і самосвідомості. Такі особливості пов'язані з тим, що провідною для психічного розвитку студентів є професійно орієнтована діяльність. Учбова діяльність перетворюється на предмет їх усвідомлення і саморегуляції. Функція саморегуляції проявляється у цілеспрямованості студента, в обмеженні витрат свого часу, зусиль тощо.

Це дає змогу дійти висновку щодо можливості сформувати систему специфічних способів учіння, котрі стають основою саморегуляції учбової діяльності. До таких способів відносимо наступні уміння: читати науковий текст, запам'ятовувати матеріал, що засвоюється, організовувати час життя і контролювати учбові дії (самоконтроль і самокорекція). На основі сформованої системи учбових умінь у студентів формується адекватна самооцінка, яка є важливим особистісним утворенням.

Добре відомо, що характер самооцінки і її відношення до оцінки оточуючих суттєво впливають на формування особистості в цілому і особистості майбутнього вчителя зокрема. Оскільки в умовах підготовки вчителів немовних спеціальностей однією з основних цілей є навчити читати оригінальну літературу за фахом, конче необхідно допомогти студентам виробити правильні і об'єктивні критерії оцінки своїх результатів, а також правильне уявлення про те, наскільки складною системою є мова, який значний обсяг знань, умінь і навичок необхідно набути для володіння нею, наскільки значущою є іноземна мова і володіння нею на належному рівні для майбутньої професійної діяльності фахівця сфери освіти.

Слід також зазначити, що врахування самооцінки при організації навчальної діяльності є важливим ще й через те, що це викликає у студентів почуття задоволення своєю діяльністю. Втрата зацікавленості в успіху може спричинити зменшення активності студента. Самооцінка відіграє суттєву роль і для формування ціннісного ставлення до вивчення іноземної мови.

Висновки. Таким чином, знання вікових і психологічних особливостей студентів, а також їх врахування під час навчання іноземної мови, сприяють не лише більш ефективній організації навчального процесу, але й формуванню особистості майбутнього вчителя, його ціннісного ставлення до іноземної мови, професійно значущих знань, які він може набути лише за умови володіння нею на належному рівні.

Література

1. Ананьев Б.Г. Избранные психологические труды: В 2-х т. – М.: Педагогика, 1980. – Т.2. – 287 с.
2. Ивицкая Н.Д. О наиболее типичных ошибках при изучении английского языка и некоторых путях их преодоления // Иностр. яз. в шк. – 1985. – № 3. – С.46-52.
3. Китайгородская Г.А. Методика интенсивного обучения иностранным языкам. – М.: Изд-во МГУ, 1988. – 168 с.
4. Леонтьев А.А. Психолого-педагогические основы обновления методики преподавания иностранных языков // Альма матер: Вестн. высш. шк. – 1998. – № 12. – С.13-18.
5. Ушинский К.Д. Человек как предмет воспитания // Антология пед. мысли России первой половины XIX века. – М.: Педагогика, 1987. – С.42-48.
6. Ter-Minasova S.G. Language, linguistics and life (a view from Russia) – М., 1996. – 155 p.

Анотація

У статті розглядається проблема визначення труднощів у вивченні іноземної мови і способів їх подолання в контексті формування пізнавальної самостійності майбутнього вчителя.

Аннотация

В статье рассматривается проблема определения трудностей при изучении иностранного языка и способов их преодоления в контексте формирования познавательной самостоятельности будущего учителя.

©2007

Тімець О.В.

МОЖЛИВОСТІ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ В АСПЕКТІ ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

„В сучасний перехідний період, коли не існує однозначної лінії розвитку суспільства, перший державний пріоритет повинен бути закріплений за освітою”

В. Вернадський

Постановка проблеми у загальному вигляді... Успішне здійснення соціально-економічних перетворень, що відбуваються в Україні значною мірою залежить від висококваліфікованих фахівців, рівня їх теоретичної і професійної підготовки. У Законах України “Про освіту”, “Про професійно-технічну освіту”,

Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті зазначено про необхідність підвищення загальнокультурного рівня та професійного становлення й безперервної освіти фахівців.

Сучасні проблеми фінансування освітянської галузі, зведення навчання до отримання суми знань а не надання навичок самоорієнтації, які призвели до унеможливлення підвищення фахового рівня педагогічних працівників традиційними формами й методами, зокрема їх навчання в інститутах післядипломної освіти з відривом від виробництва, негативно вплинули на кадрове забезпечення в освіті всіх ланок.

Саме тому розвиток системи післядипломної освіти, де приділяється увага потребам кожного окремого педагога, вимагає нового рівня доступності за умови збереження якості підготовки фахівців. З системної точки зору вчитель-фахівець – це тріада діяльності, знань й кваліфікації. Застосування системного підходу як основи поновлення знань кадрів у післядипломний період найперспективніше у формі дистанційного навчання, яке здатне організувати навчання з педагогічних спеціальностей, зокрема, географії, не виїжджаючи у відривдення, в зручний для вчителя час із застосуванням найсучасніших інформаційних технологій та Інтернету.

Слід звернути увагу на те, що дистанційне навчання за формою займає проміжне місце між очним і заочним навчанням і передбачає організацію і стимулювання активної навчально-пізнавальної діяльності з метою оволодіння вчителем-географом науковими і прикладними знаннями, навичками і вміннями, розвитку географічного мислення, творчих здібностей, особистісних якостей для здійснення професійної діяльності.

Теоретичні дослідження показали, що основу освітнього процесу в даному випадку складає ціленаправлена самостійна робота вчителя, яка забезпечується відповідним індивідуальним інструментарієм й інформаційною підтримкою відповідно до навчальних планів і програм; тестування і самотестування; виконання контрольних і випускних робіт, освітніх проектів; одержання консультацій у викладача по телефону, факсу, електронною і звичайною поштою; участь у семінарах, наукових та науково-практичних конференціях.

Дистанційний освітній процес проходить в специфічній педагогічній системі, яка дозволяє використовувати сучасні методи контролю засвоєння знань, запроваджувати обмін досвідом між вчителями-географами, виявляти труднощі в їх роботі, надавати практичну допомогу в зручний для них час. Основними функціями інститутів післядипломної педагогічної освіти як науково-методичних центрів системи неперервного підвищення кваліфікації педагогічних працівників є впровадження у практику роботи педагогічних працівників сучасних досягнень науки і передового педагогічного досвіду, визначення перспективних завдань розвитку системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників у сучасних умовах дистанційної освіти.

Особливостями дистанційного навчання в географічній освіті є мобільність, модульність, нова роль викладача, спеціалізований контроль якості знань, застосування нестандартних технологій і засобів навчання. В даний час будь-яке дослідження в цій галузі, що претендує на досить повне висвітлення розглядає освітні явища на трьох рівнях: теоретичному, методичному і технологічному. В Україні є можливості для розвитку системи дистанційного навчання, зокрема і в системі післядипломної освіти, яка вже створена в ряді зарубіжних країн і може слугувати яскравим зразком для наслідування. В Росії, наприклад, ще з травня 1997 року проведено експеримент Міністерства освіти з удосконалення технологій і розвитку методів дистанційної освіти, прийнято і запроваджено концепцію, розроблено федеральну програму розвитку єдиної системи дистанційної освіти, створено федеральну комп'ютерну загальноосвітню мережу RUNNet, якою користуються понад двісті вищих навчальних закладів, установ і організацій.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Аналізуючи найсучасніші літературні джерела з поставленої проблеми [1-6], нами було встановлено, що для якісної дистанційної освіти необхідною є розробка ряду навчальних технологій: комп'ютерного, телевізійного навчання, освітніх процесів і програм, психології навчання, соціології навчання і проблем соціуму. Як свідчить досвід, система дистанційного навчання складається з таких елементів:

- навчальних модулів ефективних курсів навчання з тієї чи іншої спеціальності чи для конкретної категорії слухачів;
- викладачів дистанційної форми навчання;
- слухачів-дистанційників;
- ліній зв'язку, що забезпечують ефективний контакт слухачів з викладачами і центром дистанційного навчання закладу;
- центру дистанційного навчання закладу як організаційної структури дистанційної форми навчання [2].

В чому ж полягають можливості й ефективність дистанційної освіти вчителів географії, зважаючи на специфічність географічних знань (вміння роботи з картою, знання великого об'єму географічної номенклатури, особливості застосування ГІС-технологій у вивченні географічних об'єктів і явищ тощо). Ефективність дистанційного навчання багато в чому визначається організацією управління цим процесом, тобто сукупністю послідовних дій для досягнення певного результату, наявністю системи методів, форм і засобів навчання.

Формулювання цілей статті... На нашу думку, для успішного запровадження дистанційного навчання в системі післядипломної освіти в Україні, вирішення питань науково-методичного забезпечення та координації

діяльності навчальних закладів необхідно перш за все розробити єдині стандарти термінів і визначень дистанційної освіти взагалі й вчителів-географів, зокрема; розробити проблемні завдання, науково обґрунтовані рекомендації з пріоритетних напрямів фундаментальних (педагогічно-географічних) досліджень у галузі дистанційної освіти; проводити конференції, курсоконференції, наукові семінари, встановлювати і розширювати наукові зв'язки між освітніми установами й організаціями, вченими і спеціалістами в Україні та за кордоном; дослідити, розробити й експериментально апробувати правові норми дистанційного навчання педагогічних кадрів.

Виклад основного матеріалу дослідження... Дистанційна освіта – ціленаправлений процес інтерактивної взаємодії індивідуума що навчається, того хто вчить і засобів навчання, який реалізується в специфічній дидактичній системі в певних часових і територіальних проміжках з метою удосконалення теоретичних знань, практичних умінь та навичок, освоєння відповідних методик тощо. Саме ці три основних ланки, що взаємодіють повинні підпорядковуватися певним правилам і мати характерні риси.

Індивідуум що навчається, або слухач, повинен володіти високими особистісними якостями: ціленаправленість у виконанні поставлених завдань, володіння основами методики самостійної роботи, набуття і поповнення знань і вмінь, а також бути психологічно підготовленим до сприйняття дистанційної освіти; має бути мотивація до навчання як у системі перепідготовки, так і підвищення кваліфікації. Найсуттєвішою є проблема навчити слухача вчитись за такою формою підготовки, зокрема працювати з першоджерелами, опанувати теоретичні аспекти проблеми, нові форми й методи педагогічної праці, адже навіть оволодіння комп'ютером як основою початкового етапу одержання знань у дистанційному режимі інколи стає перешкодою у навчальному процесі.

Самоосвіта – навчання протягом усього життя; це процес поширеного навчання, який веде до збагачення знань, інтелекту та розвитку особистості в цілому відповідно до її соціальних, професійних та індивідуальних потреб. Тому самоосвіта повинна підтримуватися системою консультацій та інформаційної роботи у різного виду наукових, популярно-наукових і культурно-просвітницьких закладах та організаціях, в нашому випадку в закладах післядипломної освіти. Удосконалення – процес систематичної актуалізації, удосконалення та поглиблення знань й умінь, загальних і професійних навичок.

У дослідженні ми виходили з того, що неперервне навчання тісно пов'язане з професійним розвитком працівників і на сучасному розвитку суспільства повинне здійснюватися з допомогою такої прогресивної форми як дистанційне навчання. Під професійним розвитком вчителя-географа у контексті післядипломної освіти розуміємо процес змін, що протікає у свідомості особистості й передбачає невідминне наближення до досконалості у галузі освітнянської професії, здобутої спеціальності, дії, операції, виконання робочих функцій, яке забезпечує здобуття кваліфікації та подальше професійне становлення в домашніх умовах, в умовах закладів післядипломної освіти, у загальноосвітніх закладах тощо.

Підготовка викладачів, висококваліфікованих знавців педагогіки, психології, географії і методики її викладання в школі для роботи в умовах дистанційної форми здобуття знань є другою складовою розвитку організації ефективного дистанційного навчання. Узагальнюючи вітчизняний і зарубіжний досвід, з'ясовано, що той хто навчає (т'ютор) крім наявності фундаментальних знань повинен досконало володіти комп'ютером, методикою роботи зі слухачами в дистанційному режимі й в інформаційній мережі Інтернет, вміти бачити технологічні, організаційні, соціально-економічні і соціально-психологічні можливості отримання максимального педагогічного результату праці. Адже, якість навчального процесу за дистанційною формою багато в чому залежить саме від підготовки т'ютора.

В якості третьої ланки виступає структура технології дистанційного навчання, яка включає в себе засоби реалізації змісту освіти, зокрема, комп'ютерні навчальні системи в звичайному і мультимедійному варіантах, компакт-диски з базовим матеріалом (електронні атласи, карти, підручники), а також сервери і ресурси Інтернету, друковані, електронні видання, аудіо- відеоінформаційні матеріали, лабораторні дистанційні практикуми, база даних і електронні бібліотеки, дидактичні матеріали географічного змісту, супутникові телевізійні системи тощо. Забезпечення цими засобами дозволяє вчителю-географу отримати додаткові знання і спеціальну підготовку в найкоротші терміни, без відриву від основної роботи. Тому необхідно сформувати загальну освітню мережу дистанційного навчання в Україні, абонентами якої мають стати всі заклади освіти, які б мали постійний зв'язок між викладачем і слухачем та володіли виходом в міжнародні інформаційні мережі.

В дистанційній освіті провідну роль відіграє тренінгові система, яка забезпечує індивідуальний вибір слухача режиму роботи з навчальним продуктом, його вивчення і закріплення в індивідуальних і групових тренінгових формах змагального характеру, включаючи активізацію того, хто навчається й імітацію його професійної діяльності. Зокрема це можуть бути активні семінари у вигляді дискусій, круглих столів, рольових, ділових ігор, які імітують робочі ситуації й передбачають активне представлення і використання знань і вмінь кожного слухача. Для цього їм створюється спеціальне навчальне середовище не тільки в навчальних приміщеннях, а й в місцях проживання; використовується оглядове навчання, яке створює цілісну картину

досліджуваної області знань і діяльності; використовується алгоритмічне навчання, що передбачає системне вивчення професійних фактів і понять, діяльнісних умінь. Для цього слід здійснити роботу з вивчення і відбору професійних термінів, аналізу вітчизняних і зарубіжних джерел з урахуванням досвіду практиків.

“На початковому етапі запровадження дистанційного навчання в системі перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів освітянської галузі варто вирішити такі завдання: визначити номенклатуру спеціальностей, за якими буде здійснюватись перепідготовка фахівців, та контингент слухачів курсів підвищення кваліфікації; знайти можливість фінансування витрат на запровадження дистанційного навчання; створити замкнуту систему комп’ютерного зв’язку в галузі освіти (спеціалізованого інформаційно-освітнього середовища)”[2].

З огляду на поставлені завдання виникає необхідність виокремлення принципів запровадження дистанційного навчання в Україні, відповідно опираючись на досвід спеціалістів у західних країнах:

- модульний принцип розробки навчальних планів і методів навчання;
- принципи побудови оперативного зв’язку слухачів з навчальним закладом;
- формування єдиного навчально-інформаційного банку;
- запровадження єдиної системи підготовки т’юторів (викладачів);
- розробка єдиної системи контролю знань;
- можливість використання досвіду;
- доступні для навчання форми організації навчального процесу [5].

Ще одна умова здійснення дистанційного навчання – розробка організаційної парадигми навчального процесу за цією формою навчання та розробка навчальних програм за навчальними модулями, що характеризуються доступністю в плані самостійного сприйняття слухачами навчального матеріалу з обов’язковою наявністю декількох варіантів модулів.

З огляду на сучасні можливості навчальних закладів не менш важливим є забезпечення слухачів загальною програмою підготовки, посібниками і матеріалами, наявністю рекомендованої літератури та інформацією про професорсько-викладацький склад інституту; їх згода на використання електронних матеріалів, виконання програмних завдань (виконання контрольних робіт, написання рефератів, творчих робіт (розробка проектів), самостійну роботу тощо); обговорення тем навчального матеріалу слухачами і викладачем заочно, не виключаючи й контактну форму роботи (заліки, екзамени, захисти робіт), проведення науково-практичних конференцій і конференцій з обміну досвідом.

Висновки. Таким чином, система дистанційного навчання є перспективною формою перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників освіти, впровадження якої дозволить вирішити проблему якісного безперервного підвищення фахового рівня педагогічних кадрів у післядипломний період. Для цього слід виконати умови, які забезпечать застосування методів дистанційної освіти вчителів-географів у відповідності з комплексом документів, навчальних програм, навчальних планів і підручників, засобів для перманентного контролю знань.

Література

1. Агеев Ю.А., Безуглый В.В., Зеленская Л.И. Внедрение компьютерных обучающих программ в систему непрерывного географического образования. // Непрерывное географическое образование (дошкольное, школьное, вузовское, последипломное) : Новое в содержании и методике. – Харьков: XOSED, 1996. – С.78-79.
2. Иванов Н.В., Иванова О.Н. Дистанційна освіта: реалії сьогодення // Вісник КДПУ – 2006. – № 5. – С.6-14.
3. Концепція безперервного підвищення кваліфікації та перепідготовка педагогічних кадрів // Освіта, 1991. – 27 грудня.
4. Лапенко М.І., Авдєєва І.М., Гура Л.М. Безперервна педагогічна освіта. – Севастополь: ІПО, 2002. –163 с.
5. Новая постиндустриальная волна на Западе. / Гелбрейт Д.К., Тоффлер А. и др. – М.: Academia, 2005. – 164с.
6. Сущенко Т.І. Педагогічний процес в системі післядипломної освіти. – Запоріжжя, 1993. – С.10-11.

Анотація

У статті розглядається проблема визначення основ здійснення дистанційної освіти вчителів-географів в системі післядипломної освіти, що передбачає інтерактивну взаємодію індивідуума що навчається, того хто чить і засобів навчання й реалізується в специфічних дидактичних умовах певних часових і територіальних проміжків з метою удосконалення їх теоретичних знань, практичних умінь та навичок, освоєння відповідних методик.

Аннотация

В статье рассматривается проблема поиска основ дистанционного образования учителей географов в системе последипломного образования, которое предусматривает интерактивное взаимодействие учащегося индивидуума, того кто учит и средств обучения и выполняется в специфических дидактических условиях конкретных временных и территориальных промежутков с целью усовершенствования их теоретических знаний, практических умений и навыков, освоение соответственных методик.